

Урок 8.

Орфоепічний словник.

Орфоепічна помилка

ПЕРЕВІР СЕБЕ!

Відповіді до вправи 5 на стор. 40-41.

1 – б.

2 – а.

3 – в.

4) 1 – г, 2 – в, 3 – б, 4 - а.

5) 1 – д, 2 – а, 3 – г, 4 - в.

6) 1 – д, 2 – а, 3 – б, 4 - г.

Дослідження-відновлення

Відновіть і запишіть речення-афоризми відомих учених із поданих у початковій формі слів. За потреби використайте відповідні прийменники.

- Єдиний джерело науковий знання є досвід (К.Рульє).
- Природа не терпіти порожнеча. Там, де люди не знати правда, вони заповнювати вона вигадки (Б.Шоу).
- Оволодіти мудрість не достатньо, треба також уміти користуватися вона (Цицерон).
- Справжній наука й справжній музика потребувати однорідний мисленнєвий процес (Ейнштейн).
- Наука є основа вона практичний застосування (Рене Декарт).

ПЕРЕВІР СЕБЕ

- Єдиним джерелом наукового знання є досвід (К.Рульє)
- Природа не терпить порожнечі. Там, де люди не знають правди, вони заповнюють її вигадками (Б.Шоу).
- Оволодіти мудрістю не достатньо, треба також уміти користуватися нею (Цицерон).
- Справжня наука й справжня музика потребують однорідного мисленнєвого процесу (Ейнштейн).
- Наука є основою її практичного застосування (Рене Декарт).

ОРФОЕПІЧНИЙ СЛОВНИК є довідником правильної нормативної вимови й нормативного наголосу. У цьому словнику слова або їхні частини, вимова яких не збігається з написанням, подаються в транскрипції.

Дослідження-аналіз

□ Проаналізуйте фрагменти орфоепічного словника Миколи Погрібного.

Зверніть увагу на будову словникової статті й додаткові знаки, використані у звукописі слів (наприклад, для передавання м'якості приголосних звуків, подовження та ін.).

брéстський [брéскиї], -ка, -ке; -кі [кí]
брига́да [брига́да], -ди, -ді, -дою, мн. -ади, -ад [а́д]
брига́дний [брига́дний], -на, -не; -дні [д^нкí]
бри́житися [бри́житі́са], -житьься [жі́ц:а], -жасься [жа́ц:а]
Бри́джтаун [бри́джтаун], -на, -нові, -ном, у -ні
бру́тто [бру́т:о], невідм., с.
Брюссéль [брусéл], -ля, -леві, -лем, у -лі
Брянськ [брян'ск], -ка, -ку, -ком, у -ку
Буг [буе], -гу, -гові, -гом, на Бу́зі
будапéштський [будапéс:киї], -ка, -ке; -кі [кí]
буді́ти, буджу́ [буджу́], буди́ш, бу́дить, бу́дять

бу́димо, буди́те [бу́тис]
бути́лен [бутéлен], -ну, -нові, -ном
бутс [буц], -тса, -тсові, -тсом, мн. бу́тси [бу́ци], бу́тсів [бу́ції]
буття́ [бут':а], -ття́, -ттю́, -ття́м
бухарéстський [бухарéскиї], -ка, -ке; -кі [кí]
бухгалте́р [буга́лтєр], -ра, -рові -ром, мн. -рі, -рів [рі'ї]Δ два -а́лтери, дво́х -рі́в
бухгалте́рія [бугалтє́р'і́а], -і́, -і́єю [і́я'ю], мн. -і́ї, -і́й
бю́джет [б'уджéт], -ту, -тові, -том
бюлетéнь [бу'лє́тєн'], -éня, -éневі, -éнем, мн. -éні, -éнів [кі'ї]
бюро́ [б'урó], невідм., с.
бюрократи́зм [б'урократи́зм], -му, -мові, -мом
бюрократи́я [б'урократи́а], -і́ї

Дослідження-аналіз

□ Проаналізуйте фрагменти орфоепічного словника Миколи Погрібного

Одні голосні звуки вимовляємо чітко, а інші можуть мати відтінок іншого голосного звука. За яких умов це може відбуватися? Наведіть приклади вимови таких слів із фрагментів орфоепічного словника.

брéстський [брéскиї], -ка, -ке;
-кі [кi]
брига́да [брига́да], -ди, -ді, -дою,
мн. -ади, -а́д [а́д]
брига́дний [брига́дний], -на, -не;
-дні [д^нкi]
бри́житися [бри́жити́ся], -житьься
[жи́ц':а], -жасься [жа́ц':а]
Бри́джтаун [бри́джтаун], -на, -нові,
-ном, у -ні
бру́тто [бру́т:о], невідм., с.
Брюссéль [брусéл], -ля, -леві,
-лем, у -лі
Брянськ [бран'ск], -ка, -ку, -ком,
у -ку
Буг [буэ], -гу, -гові, -гом, на Бу́зі
будапéштський [будапéс:киї], -ка,
-ке; -кі [кi]
буді́ти, буджу́ [буджу́], бу́диш,
бу́дить, бу́дять

бу́димо, бу́дите [бу́те]
бути́лен [бутéлен], -ну, -нові,
-ном
бутс [буц], -тса, -тсові, -тсом, мн.
бу́тси [бу́ци], бу́тсів [бу́циї]
буття́ [бут':а], -ття́, -ттю́, -ття́м
бухарéстський [бухарéскиї], -ка,
-ке; -кі [кi]
бухгалтер [буга́лтєр], -ра, -рові
-ром, мн. -рі́, -рів [рі́ї] Δ два
-а́лтери, двох -рів
бухгалте́рія [бугалтє́ріја], -ії,
-ією [і́ја́ју], мн. -іі́, -іі́
бюджéт [б'уджéт], -ту, -тові, -том
бюлетéнь [б'улéтєн'], -éня, -éневі,
-éнем, мн. -éні, -éнів [кі́ї]
бюро́ [б'урó], невідм., с.
бюрократи́зм [б'урократи́зм], -му,
-мові, -мом
бюрократи́я [б'урократи́ја], -іі́

ПЕРЕВІР СЕБЕ

- В українській мові **ненаголошені звуки *e* та *и* уподібнюються один до одного.**

У транскрипції треба обов'язково оставити наголос та вказати на уподібнення: [ши^ерочі'н'], [ве^исе'лий], [че'рве^ин'], [ди^ере'ктор].

- Ще один випадок уподібнення голосних в українській мові – це **уподібнення ненаголошеного *o* до *у* перед наголошеними *у* та *і*.** Таких слів не так багато. Це, наприклад, такі слова: [ко^ужу'х], [то^уб'і'], [со^уб'і'], [чо^уму'], [ко^уму']

Дослідження-аналіз

□ Проаналізуйте фрагменти орфоепічного словника Миколи Погрібного

Чому м'якість приголосних звуків у звукописі подано по-різному: в одних випадках знаком ('), в інших – (')? Наприклад: лікоть [л'і'кот'] бюро [б'уро].

брéстський [брéскиї], -ка, -ке; -кі [к'і]
брига́да [брига́да], -ди, -ді, -дою, мн. -ади, -а́д [а́д]
брига́дний [брига́дний], -на, -не; -дні [д'ні]
бри́житися [бри́жит'їса], -житьься [жит'їса]
Бри́джтаун [бри́джтаун], -на, -нові, -ном, у -ні
бру́тто [бру́т:о], невідм., с.
Брюссéль [брусéл'], -ля, -леві, -лем, у -лі
Брянськ [бран'ск], -ка, -ку, -ком, у -ку
Буг [буг], -гу, -гові, -гом, на Бу́зі
будапéштський [будапéс:киї], -ка, -ке; -кі [к'і]
буді́ти, буджу́ [буджу́], буди́ш, буди́ть, будя́ть

бу́димо, буди́мо [бу́димо]
бути́лен [бут'є́лен], -ну, -нові, -ном
бу́тс [буц], -тса, -тсові, -тсом, мн. бу́тси [бу́ци], бу́тсів [бу́циї]
бу́ття [бу́т'а], -ття́, -ттю́, -ття́м
буха́рeстський [буха́рeскиї], -ка, -ке; -кі [к'і]
буха́лтер [буга́лт'єр], -ра, -рові -ром, мн. -рі́, -рі́в [рі́ї] Δ два -а́лтери, дво́х -рі́в
буха́лте́рія [буга́лт'єри́ја], -ї́, -ї́єю [ї́їєю], мн. -ї́ї, -ї́їю
бю́джет [б'уджéт], -ту, -тові, -том
бю́летeнь [б'ул'є́тeн'], -éня, -éневі, -éнем, мн. -éні, -éнів [к'ії]
бюро́ [б'уро́], невідм., с.
бюрокра́тизм [б'уро́крат'їзм], -му, -мові, -мом
бюрокра́тія [б'уро́крат'їја], -ї́ї'

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Приголосні звуки

М'які (позначаються ['])

[д', т', з', с', ц', л', н', дз', р', й] перед ь, і, я, ю, є:
дітки — [д'ітки], льону — [л'ону], цятка — [ц'ятка],
рюмсати — [р'умсати]

Пом'якшені (позначаються ['])

[б', п', в', м', ф', г', г', к', х', ж', ч', ш', дж'] перед
і, я, ю, є: бязь — [б'азь], кювет — [к'увет], шепіт —
[шеп'іт], міміка — [міміка]

Дослідження-трансформація

Утворіть від поданих іменників прикметники й вимовте їх відповідно до правил орфоєпії. Слова запишіть парами.

Злість, проїзд, тиждень, млюсть, пристрасть, користь, кореспондент, опонент, компост, кістка, форпост, капость, хвастатися, пеститися, виїздити, улестити, шелест.

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Злість – злісний, проїзд – проїзний, тиждень – тижневий, млюсть – млюсний, пристрасть – пристрасний, користь – корисний, кореспондент – кореспондентський, опонент – опонентський, компост – компостний, кістка – кістковий, форпост – форпостний, капость – капосний, хвастатися – хвастливий, пеститися – пестливий, виїздити – виїзний, улестити – улесливий, шелест – безшелесний.

Дослідження-відновлення

Поставте замість крапок (де потрібно) пропущені букви й вимовте їх відповідно до правил орфоєпії.

Ро..жарений, сміє..ся, бе..журний, ро..шарування,
прині..ши, не му..ся, не порі..ся, ..шити, б'є..ся,
змиє..ся, бе..шумний, ро..шукати, ма..ч, ..жувати,
зустріне..ся, на дорі..ці, покликан..я, безсмерт..я,
повноліт..я, повніст..ю, весіл..я, навман..я, узбереж..я,
вічність..ю, роздоріж..я, папорот..ю, дерт..ю,
радіомовлен..я, засил..я, ател..є, безчест..я, ніч..ю,
безліч..ю, шерст..ю, затвердін..я, дин..я.

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Розжарений, смієшся, безжурний, розшарування,
приніси, не мучся, не поріжся, сшити, б'єшся,
змиєшся, безшумний, розшукати, матч, зжувати,
зустрінешся, на доріжці, покликання, безсмертя,
повноліття, повністю, весілля, навмання, узбережжя,
вічністю, роздоріжжя, папороттю, дертю,
радіомовлення, засилля, ательє, безчестя, ніччю,
безліччю, шерстю, затвердіння, диня.

Хто перший?

Спишіть у алфавітному порядку назви країн світу.
Пригадайте, у яких частинах світу вони розташовані.

Албанія, Ефіопія, Китай, Сомалі, Україна,
Румунія, Польща, Угорщина, Уганда, Франція,
Іспанія, Італія, Єгипет, Молдова, Узбекистан,
Гватемала, Сполучені Штати Америки, Венесуела,
Ямайка, Японія, Уругвай, Білорусь, Чехія, Греція,
Туреччина, Грузія, Азербайджан, Канада,
Великобританія, Швеція, Бельгія, Чилі, Португалія,
Швейцарія, Австралія, Ізраїль, Пакистан, Ірландія,
Словенія, Словаччина, Тайвань, Литва, Латвія,
Фінляндія, Бангладеш, Естонія, Болгарія.

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Австралія, Азербайджан, Албанія, Бангладеш,
Бельгія, Білорусь, Болгарія,
Великобританія, Венесуела,
Гватемала, Греція, Грузія, Естонія, Ефіопія, Єгипет,
Ізраїль, Ірландія, Іспанія, Канада, Китай, Сомалі,
Латвія, Литва, Молдова, Пакистан, Польща,
Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія,
Сполучені Штати Америки, Тайвань, Італія,
Туреччина,
Уганда, Угорщина, Узбекистан, Україна, Уругвай,
Фінляндія, Франція, Чехія, Чилі, Швейцарія, Швеція,
Ямайка, Японія,

Нескладне ЗНО

**Однакова кількість звуків і букв у
кожному слові рядка**

А п'ятниця, їстоньки, яблунька

Б якість, кукурудза, український

В гайок, об'єднування, сьогоднішня

Г серйозний, щибечуть, джміль

Д рюкзак, перемивають, кар'єра

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Правильна відповідь: А

Нескладне ЗНО

**Однакова кількість звуків і букв у
кожному слові рядка**

А прислів'я, мавпячий, Київщина

Б сьогодні, балтієць, дзижчати

В тюбетейка, віджити, щипати

Г водяний, м'якенький, щиглик

Д тріщить, сум'яття, дев'ять

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Правильна відповідь: Д

Нескладне ЗНО

**Виділена буква позначає однаковий звук
у кожному слові рядка**

А засвітити, зломити, зчищати

Б саддочок, футтболіст, ддивина

В сттіл, виттрачати, позаторік

Г царювати, цимбаліст, цікавий

Д анекдот, поккрівля, краяти

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Правильна відповідь: Б

Нескладне ЗНО

**Виділена буква позначає однаковий звук
у кожному слові рядка**

А межувати, жалюгідний, крутіж
Б харрків'янин, забрьоха, різний
В привокзальний, красень, морок
Г дзеленькати, мороз, зобов'язати
Д шістсот, майструвати, митець

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Правильна відповідь: А

Нескладне ЗНО

**Підкреслена буква позначає той самий звук
в усіх словах рядка**

А фужер, лвкой, марафон, симфонія
Б пишеться, тюлень, стіл, тьмянний
В хибний, хвалько, схопити, мох
Г просьба, сім'я, прихильність, сяйво
Д колесо, мокрий, вокзал, скупість

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Правильна відповідь: В

Нескладне ЗНО

**Звук [д] є на місці пропуску
в обох словах рядка**

А ві..бити, проїз..ний

Б фу..бол, зорепа..

В б..жола, з..авна

Г по..якував, ..ружба

Д ..іалог, про..аж

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Правильна відповідь: Б

Нескладне ЗНО

Виділені букви позначають однаковий звук у кожному слові рядка

А джміль, добро, дріб

Б просьба, вісь, сьогодні

В дзбан, зберегти, зжати

Г вчиться, тьмянний, бортьба

Д якби, гвалт, екзистенція

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Правильна відповідь: Д

Нескладне ЗНО

Звук [д] є в кожному слові рядка

А кладка, футболіст, город
Б ведмідь, десять, джерело
В баскетбол, душа, дзвінок
Г податок, дятел, звідти
Д дитина, боротьба, день

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Правильна відповідь: А

Нескладне ЗНО

**Звук [т] треба вимовляти на місці пропуску
в усіх словах рядка**

А [..]еатральний, турис[..]ський, лауреа[..]

Б каш[..]ан, [..]вірний, боро[..]ьба

В журия[..]ься, зіпсу[..]ий, [..]ихенький

Г факультета[..]ив, моло[..]ьба, субо[..]а

Д лісниц[..
во, розпи[..]ати, [..]ретій

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Правильна відповідь: Д

Нескладне ЗНО

Звук [й] є в кожному слові рядка

А ємність, підйом, бюро

Б йогурт, браконьєр, бязь

В цвях, бойовий, круїз

Г веселий, гравюра, віньєтка

Д серйозно, привілеї, яблуко

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Правильна відповідь: Д

Нескладне ЗНО

**Виділені літери позначають той самий звук
у всіх словах рядка**

А доріжка, миєшся, широкий
Б шітсот, Тбілісі, меттелиця
В свято, осінній, просьба
Г Великдень, аякже, грунт
Д будинок, бджола, Дніпро

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Правильна відповідь: Г

Нескладне ЗНО

**Підкреслена літера позначає той самий звук
в усіх словах рядка**

А шум, дивишся, сидиш

Б кіт, тримати, агенттство

В морозз, просьба, зілля

Г сяйво, вісті, засіяний

Д вужчий, джміль, журнал

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Правильна відповідь: Г

Нескладне ЗНО

**Підкреслені літери позначають однаковий звук
у кожному слові рядка**

А жук, важко, подружці

Б пощана, молищся, наш

В вираз, зять, записник

Г хоробрий, кігті, поріг

Д сім, невістці, веснянка

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Правильна відповідь: Д

Нескладне ЗНО

**Підкреслені літери позначають однаковий звук
у кожному слові рядка**

А просьба, Острог, вести
Б боротьба, мабуть, юність
В відсоток, футбол, Ятрань
Г сокіл, якби, колотнеча
Д човник, чигирин, заручини

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Правильна відповідь: Д

Нескладне ЗНО

Однаковий звук позначають букви,
підкреслені в окремих словах речення

А Заспівала сопілочка осьдечки за вікном.
Б Відповідаючи їм, не забудьте подякувати.
В Ці квитки можна обмінати в касі вокзалу.
Г Лікувальні можливості живокосту
безмежні.

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Правильна відповідь: Г

Нескладне ЗНО

**Однаковий звук позначають букви,
підкреслені в окремих словах речення**

А Якби не стримінгові сервіси, здоров'я глядачів не викликало б занепокоєння.

Б Поціновувачі «мильних опер» годинами сидять, мов приклеєні до диванів.

В Хвороблива пристрасть до серіалів значно посилює гіподинамію.

Г А довге сидіння піддвищує ризик розвитку серцево-судинних захворювань.

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Правильна відповідь: В

ДОПОМІЖНІ МАТЕРІАЛИ

- **Відео до уроку:**

<https://www.youtube.com/watch?v=dSepICqAesA>

- **Інтерактивна права:**

<https://learningapps.org/18485706>

ДОМАШНЄ ЗАДАННЯ

- Опрацювати § 11-12 підручника,
- виконати вправу 4 на стор. 44 (скласти словничок небажаних запозичень 10-15 слів).